

Република Србија
ВРХОВНИ КАСАЦИОНИ СУД
Прев 390/2017
12.04.2018. године
Београд

У ИМЕ НАРОДА

Врховни касациони суд, у већу састављеном од судија: др Драгиша Б. Слијепчевић, председник већа, Бранко Станић и Гордана Ајншпицер Поповић, чланови већа, у правној ствари тужиоца-противтуженог Агенција за вођење спорова у поступку приватизације као правни следбеник Агенције за приватизацију Републике Србије, Београд, коју заступа пуномоћник Ненад Миловановић, адвокат из ..., против туженог – противтужиоца „АА“ затворено акционарско друштво из ..., кога заступа пуномоћник Душан Д. Братић, адвокат из ..., ради дуга и утврђења, одлучујући о ревизији тужиоца изјављеној против пресуде Привредног апелационог суда Пж 6205/14 од 11.12.2015. године, у седници већа одржаној дана 12.04.2018. године, донео је

ПРЕСУДУ

І УСВАЈА СЕ ревизија тужиоца-противтуженог и **ПРЕИНАЧАВА** пресуда Привредног апелационог суда Пж 6205/14 од 11.12.2015. године у ставу II изреке и **ПРЕСУЂУЈЕ**:

ОДБИЈА СЕ жалба туженог-противтужиоца као неоснована и **ПОТВРЂУЈЕ** пресуда Привредног суда у Београду П 4128/10 од 13.05.2014. године са решењем о исправци од 07.07.2014. године у ставу I и III изреке којим је усвојен тужбени захтев за исплату уговорне казне у складу са чланом 8.5 Уговора због неиспуњења уговорне обавезе из члана 8.2.2. Уговора у износу од 414.341.436,20 динара са законском затезном каматом од 09.04.2009. године до исплате и због неиспуњења уговорне обавезе из члана 8.2.4. износ од 616.730,82 еура са каматом по стопи коју прописује Централна европска банка почев од 09.04.2009. године до исплате, у динарској противвредности по средњем курсу НБС на дан исплате.

II Обавезује се тужени „АА“ затворено акционарско друштво из ..., да тужиоцу Агенцији за вођење спорова, Београд као правном следбенику Агенције за приватизацију РС, Београд, на име трошкова ревизијског поступка плати износ од 2.068.740,00 динара, у року од 8 дана од дана пријема преписа пресуде.

Образложење

Пресудом Привредног суда у Београду П 4128/10 од 13.05.2014. године у ставу I изреке усвојен је тужбени захтев и обавезан тужени-противтужилац да на основу Уговора о продаји акција из портфеља Акцијског фонда и акција Републике Србије акционарског друштва „ББ“ ... методом јавног тендера, на име уговорне казне у складу са чл. 8.5 Уговора, због неиспуњења уговорне обавезе из чл. 8.2.2. у износу од 414.341.436,20 динара и 8.2.4. плати износ од 616.730,82 еура са каматом по стопи коју прописује Европска централна банка почев од 09.04.2009. године до исплате у динарској противвредности по срдњем курсу НБС на дан исплате. Ставом II изреке одбијен је противтужбени захтев којим је тужени – противтужилац тражио да суд утврди да је Уговор о продаји акција из портфеља Акцијског фонда Републике Србије акционарског друштва „ББ“ ..., методом јавног тендера који је закључен између Акцијског фонда и Агенције за приватизацију Републике Србије и туженог у делу тачке 8.2.4. која гласи „мењати регистроване делатности Друштва које су одређене у статуту Друштва или на било који начин довести у питање обезбеђење континуитета обављања делатности друштва“ није ни настао и да међу странама уговорницама не производи правно дејство, као неосновани. Ставом III изреке обавезан је тужени да тужиоцу на име трошкова парничног поступка плати износ од 1.593.090,00 динара. Решењем истог суда од 07.07.2014. године исправљена је наведена пресуда у уводу у погледу имена пуномоћника туженог.

Привредни апелациони суд је пресудом Пж 6205/14 од 11.12.2015. године у ставу један изреке делимично одбио жалбу туженог као неосновану и потврдио наведену првостепену пресуду са решењем о исправци од 07.07.2014. године у ставу II изреке. Ставом два изреке преиначена је пресуда Привредног суда у Београду П 4128/10 од 13.05.2014. године са решењем о исправци од 07.07.2014. године у ставу I и III изреке и пресуђено да се одбија тужбени захтев којим је тужилац тражио да суд обавезе туженог да му по основу Уговора о продаји акција из портфеља Акцијског фонда и акција Републике Србије акционарског друштва „ББ“ ..., методом јавног тендера на име уговорне казне у складу са чланом 8.5 Уговора, због неиспуњења уговорне обавезе из члана 8.2.2. Уговора плати износ од 414.341.436,20 динара са законском затезном каматом почев од 09.04.2009. године до исплате и због неиспуњења уговорне обавезе из члана 8.2.4. износ од 616.730,82 еура са каматом по стопи коју прописује Централна европска банка почев од 09.04.2009. године до исплате, у динарској противвредности по средњем курсу НБС на дан исплате, те да свака странка сноси своје трошкове парничног поступка.

Против другостепене пресуде тужилац је благовремено изјавио ревизију побијајући је због погрешне примене материјалног права, с тим што ревизију изјављује и у смислу одредбе 395. Закона о парничном поступку („Сл. гласник РС бр. 125/04, 111/09).

Привредни апелациони суд је решењем Пж 6205/14 од 28.09.2017. године предложио одлучивање о ревизији тужиоца као посебној у смислу члана 395 Закона о парничном поступку.

Испитујући побијану пресуду у смислу члана 399. ЗПП („Службени гласник РС“, бр. 125/04 и 111/09) који се примењује на основу члана 506. став 1. ЗПП („Службени гласник РС“, број 72/11) осим погледу ревизијског цензуса који је прописан чланом 23. Закона о изменама и допунама ЗПП („Службени гласник РС“, број 55/14), Врховни касациони суд налази да је ревизија тужиоца основана.

Нижестепене пресуде нису захваћене битним повредама из члана 361. став 2. Закона о парничном поступку, на које се у ревизијском поступку пази по службеној дужности.

Према утврђеном чињеничном стању парничне странке су закључиле уговор о продаји акција дана 17.08.2007. године којим је туженом продат пакет акција субјекта приватизације, акционарског друштва индустрије и трговине „ББ“ из ... 45,28899% укупног капитала друштва по уговореној продајној цени од 616.730,82 еура. Чланом 8 предметног уговора предвиђене су обавезе купца који се у тачки 8.2 обавезао да у периоду од 16 месеци од дана испуњења неће без претходне сагласности Фонда а по прибављеном мишљењу Агенције датим Фонду у писаној форми предузети дозволити да буду предузете и покренути активности како би се предузеле следеће радње: 8.2.1. продати, пренети или на други начин располагати пакетом акција, у целини или делимично, осим у складу са овим уговором нити да ће на било који други начин дозволити промену контроле над друштвом, 8.2.2. продати пренети, заложити оптеретити или на други начин располагати имовином друштва и/или његовог зависног друштва, уколико би такво располагање прелазило 30% вредности укупне имовине друштва, према последњем консолидованом финансијском извештају. Чланом 8.2.3. довести друштво до ликвидације, стечаја или под принудну управу. Чланом 8.2.4. Уговора била је предвиђена обавеза туженог да неће мењати регистроване делатности друштва, које су одређене Статутом друштва и/или на било који начин довести у питање обезбеђење континуитета обављања делатности. Противтужбени захтев којим је тражено да се утврди да наведена одредба уговора не производи правно дејство је правноснажно одбијен као неоснован у овом спору. Одредбом члана 8.5. уговорено је да ће купац ако не изврши неку од обавеза из чланова 8.1 -8.3 Уговора, а које представљају ненувачне обавезе, платити продавцу уговорну казну прецизиране наведеним чланом. За неиспуњење члана 8.2.2. двоструку вредност имовине којом се расплагало а за неиспуњење члана 8.2.4. 100% продајне цене. Акцијски фонд је дана 31.10.2008. године и 03.02.2009. године позвао туженог да у остављеном року под претњом наплате уговорне казне достави доказ о испуњености обавеза предвиђених чланом 8.2.4. Уговора и тачке 1 Социјалног програма (континуитет обављања делатности), те да достави ванредни ревизијски извештај којим се може потврдити испуњење наведених уговорних обавеза купца. Тужени се дана 12.03.2009. године обратио тужиоцу наводећи да је успео да обезбеди престанак заложног права на делу заложене имовине, али да имајући у виду ефекте економске кризе тешку материјалну ситуацију напоре туженог на изналагању решења остали без успеха, те је предложио раскид уговора о продаји акција. Тужилац је дана 09.04.2009. године послао туженом обавештење о раскиду због неиспуњења уговорних обавеза из члана 8.2.2. и 8.2.4. Уговора с позивом на одредбу члана 41а Закона о приватизацији. Истог дана туженом је упућено и обавештење о обавези плаћања уговорне казне сагласно члану 8. тачка 5. Уговора. Из допунског налаза и мишљења судског вештака утврђено је да је укупна вредност заложене имовине 207.188.796,90 динара и да је проценат заложене имовине

у имовини субјекта приватизације 30,28%. Постављени тужбени захтев представља уговорну казну због неиспуњења члана 8.2.2. у износу двоструке вредности заложене имовине субјекта приватизације и за неиспуњење члана 8.2.4. износ у висини 100% продајне цене, сходно Уговору.

Код овако утврђеног чињеничног стања првостепени суд усваја тужбени захтев са образложењем да су испуњени услови за наплату уговорне казне од стране тужиоца. Тужени је залагањем имовине субјекта приватизације у износу преко 30% укупне имовине друштва према последњем консолидованом финансијском извештају прекршио одредбу члана 8.2.2. Уговора и није обезбедио континуитет обављања делатности друштва из члана 8.2.4. Уговора, чиме је наступио основ за наплату уговорне казне.

Насупрот наведеном, другостепени суд налази да је првостепени суд погрешно применио материјално право. Уговорна казна претпоставља постојање уговорне обавезе, односно главне обавезе чија повреда претпоставља услов за њену исплату, те преиначава првостепену пресуду и одбија тужбени захтев у целости. У конкретном случају тужилац је раскинуо уговор, па како је захтевао исплату уговорне казне након раскида уговора, он у том случају нема право да тражи исплату уговорне казне од купца друштвеног капитала. Због тога је другостепени суд одбио тужбени захтев за исплату уговорне казне позивајући се на одредбе члана 270-273. Закона о облигационим односима.

Ревизијски суд је на основу утврђеног чињеничног стања закључио да је другостепени суд погрешно применио материјално право када је одбио тужбени захтев тужиоца.

Одредбама Закона о облигационим односима није децидно регулисана и изричито уређена правна природа уговорне казне. То је учињено на посредан начин тако што су одредбом члана 270. дефинисана општа правила конституисања уговорне казне, а одредбом члана 273. ЗОО прописано право повериоца у случају уговарања исте. Из тих законских одредби може се закључити да уговорна казна представља законом прописано средство појачања и обезбеђења уговорне дисциплине на плану извршења уговором конституисаних обавеза дужника. Међутим, одредбом члана 275. ЗОО конституише се и право повериоца да захтева уговорну казну и када њен износ премаши висину штете коју је претрпео, као и у случају када није претрпео никакву штету (став 1), а ако је штета коју је поверилац претрпео већа од износа уговорне казне он има право захтевати и разлику до потпуног намирења штете (став 2). Према томе, законским решењем прописаним ставом 2 члана 275. ЗОО несумњиво се конституише одштетна функција уговорне казне. Она се исказује као претпостављена штета чије се постојање не мора посебно доказивати. То практично значи да ће поверилац остварити право на исплату уговорне казне само на основу чињенице да су наступили законом прописани услови за њену реализацију – скривљено задоцњење у испуњењу или скривљено неиспуњење уговором конституисане обавезе од стране дужника. Само у случају када је неиспуњењем поверилац претрпео већу штету од износа уговорне казне он има право да захтева и разлику до потпуног износа штете, али у том случају мора и доказати да трпи штету у већем износу од износа одређеног уговорном казном.

Следом реченог, Врховни касациони суд је становишта да се цитираним законским одредбама несумњиво одређује двострука функција уговорне казне. Она се, с једне стране, опредељује као уговорно средство обезбеђења извршења дужникове обавезе, а с друге као претпостављена штета коју ће поверилац претрпети у случају скривљеног задоцњења или неиспуњења уговором конституисане дужникове обавезе. На тај начин се и правна природа уговорне казне исказује као средство обезбеђења и накнаде штете. Из тог разлога Врховни касациони суд оцењује правно неприхватљивим становиште другостепеног суда по коме се право на исплату уговорне казне не може остварити позивом на одредбу члана 132. Закона о облигационим односима. Напротив, изричитим законским конституисањем и одређењем права исплате уговорне казне као претпостављене штете, свакако се конституише и право повериоца да на темељу одредбе члана 132. став 1. Закона о облигационим односима захтева исплату уговорне казне као претпостављене штете у случају када је дошло до раскида уговора. Шта више, право на уговорну казну се не може искључити због чињенице да је раскинут основни уговор чијем обезбеђењу она служи. То је правно неупутно, јер сам захтев за исплату уговорне казне због неиспуњења уговором конституисане обавезе у себи конзумира и прећутну изјаву да се уговор раскида. У противном, прихватањем правног становишта да се раскидом уговора губи право на исплату уговорне казне у потпуности се поништава не само могућност њене реализације већ и законско опредељене сврхе због које је иста законом допуштена и уговором конституисана. Циљ уговорне казне је да додатно осигура извршење дужникове обавезе, а ако до тога не дође да се повериоцу који је у целости извршио своје уговорне обавезе призна и исплати претпостављена штета у висини уговором одређене уговорне казне. Јер, уговорним конституисањем права на уговорну казну повериоцу се законом признаје остварење права на накнаду штете до висине уговорне казне коју ће исти реализовати без икаквих посебних услова једини услов за остварење тог права је претходно испуњење повериоцевих уговорних обавеза. Тиме се поверилац по самом закону ставља у далеко лакшу позицију у погледу намирења причињене му штете због раскида уговора од оне у којој би се нашао да уговором није била прописана и уговорна казна за случај неиспуњења дужникове обавезе. С тим у вези, треба истаћи да се захтев за исплату уговорне казне не може условљавати претходним раскидом уговора као претпоставком за њено измирење. До раскида ће увек доћи када испуњење обавезе у одређеном року представља битан састојак уговора, ако дужник у том року исту не испуни. У том случају, а сходно императивној одредби члана 125. став 1. ЗОО уговор се раскида по самом закону. До раскида ће доћи и када дужник у накнадном року не испуни своју уговорну обавезу. И у том случају, а сходно одредби члана 126. став 3. ЗОО, наступају исте правне последице као и у случају када је рок битан састојак уговора. С тим у вези, треба истаћи да је и императивном одредбом члана 41а Закона о приватизацији прописано да се и уговор о продаји друштвеног капитала по сили закона раскида када купац ни у накнадно остављеном року не изврши своје обавезе.

Дакле, у наведеним правним ситуацијама уговор се раскида по сили закона у тренутку када протекне уговором прописани фиксни рок за испуњење дужникове обавезе, односно када дужник ни у накнадно остављеном року своју обавезу не изврши. То даље значи да се постојањем ових правних ситуација и фактички и правно искључује могућност избора установљено одредбом члана 273. став 1. ЗОО којим се повериоцу даје право да у случају неизмирења уговорне обавезе може захтевати или

испуњење исте или исплату уговорне казне. Ово из разлога што се сагласно одредби члана 132. став 1. раскидом уговора обе стране ослобађају својих обавеза, осим обавезе накнаде евентуалне штете. Зато, ако би раскид основног уговора водио и престанку уговорне казне као акцесорног права наступила би правна недопуштена ситуација у којој се у случају неиспуњења уговорне обавезе из уговора са фиксним роком тим уговором конституисана уговорна казна никада не би могла наплатити. Из истих разлога била би искључена и могућност исплате уговорне казне у случају када је основни уговор раскинут по сили закона због чињенице да дужник ни у накнадно остављеном року није извршио своју обавезу. Тиме би се не само онемогућило судско остварење права на уговорну казну већ би се судским одлукама обесмислио и сам институт уговорне казне. У том случају би се и законске одредбе о уређењу правног института уговорне казне учиниле правно излишним, или, у најмању руку, правно неделотворним. Из тог разлога би споразум о уговорној казни због неиспуњења обавезе из уговора о продаји друштвеног капитала представљао само мртво слово на папиру без икаквих правних последица за случај неизвршења уговорне обавезе чијем обезбеђењу уговорна казна служи.

Првостепени суд је утврдио да обавезе из члана 8.2.2. и чл.8.2.4. обезбеђене уговорном казном, нису извршене кривицом туженог. Због тога је уговор основано раскинут. Тужбени захтев је постављен у складу са чланом 8.5 Уговора. Стога је ревизија тужиоца усвојена, преиначена другостепена одлука у делу којим је усвојена жалба туженог и преиначена првостепена пресуда за исплату уговорне казне са каматом као и за трошкове поступка.

Из наведених разлога применом члана 407. Закона о парничном поступку, Врховни касациони суд је усвојио ревизију тужиоца и одлучио као у изреци пресуде под један.

Одлука о трошковима ревизијског поступка донета је у смислу чл. 150, 159 и чл. 161. Закона о парничном поступку. Тужиоцу су признати стварни и потребни трошкови у односу на ревидирани износ и то на име таксе на ревизију 780.000,00 динара, таксе на одлуку по ванредном правном леку 1.170.000,00 динара и 118.740,00 динара на име састава ревизије, укупно 2.068.740,00 динара по АТ и ТТ, а како је наведено у изреци одлуке под два.

**Председник већа-судија
др Драгиша Б. Слијепчевић, с.р.**

За тачност отправка
Управитељ писарнице
Марина Антонић